

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

לא יטמא בעמיר¹, ובפסוק זה יש לכאורה כפילות אמור וגו' ואמרת אליהם, ודורשת הגמ' מזה שבא הפסוק להזהיר הגדולים שלא יטמאו את הקטנים בידיהם.

וכתבו כמה מגדולי הראשונים², שמג' פסוקים אלו אנו לומדים לכל האיסורים שבתורה שאסור מן התורה לספותם לקטן. איסור זה של ספיית איסור לקטן נאמר אפילו בקטן ממש שאינו בר הבנה כלל, בכל אופן אסור לאדם מבוגר להגיש לילד איסור³.

כשאנו נותן את האיסור בפיו של הילד אלא רק בידו, האם זה גם בכלל איסור ספייה??

איסור ספיית דבר אסור לקטן, קיים גם כאשר אין הגדול שם את דבר האיסור בפיו ממש אלא שנותן בידו והוא אוכלו אח"כ⁴. דין זה נלמד מהגמרא⁵ האומרת שאסור לתת לילד קטן חגב טמא חי פן ימות החגב והילד יאכלנו, [בימינו אין הדוגמא הזו מצויה כ"כ שאין אנו רגילים בחגבים, אך עכ"פ נדון מזה למקרים המצויים בזמנינו]. ומפרש רש"י, שטעם הדבר הוא, מחמת איסור זה שאנו עוסקים בו דהיינו שלא לתת לקטן איסור. א"כ רואים אנו שאף לתת לילד את

האם מותר לתת לילד דבר מאכל שאינו כשר או שאר איסורים?

דין זה של עשיית איסורים ע"י קטן מתחלק לשלשה חלקים.

א. איסור ספייה, [דהיינו שלא לתת לקטן איסור בידיהם וכן שלא לצוות אותו לעשות איסור].

ב. מצוות חינוך.

ג. מצוות שביתת בנו.

ונבארם אחת לאחת בעז"ה. ובתוך הדברים נגיע ג"כ לנושא של איסורי שבת אצל קטן.

איסור ספייה:

הגמרא¹ דורשת מפסוקים שנאמרו בג' איסורים שבתורה שאסור ליתן לקטן איסור בידיהם.

א' מהפסוק שכתוב לגבי איסור אכילת שרצים "לא תאכלום כי שקץ הם", ופסוק זה לכאורה מיותר שהרי כבר הרבה פסוקים נאמרו באיסור אכילת שרצים, ומשום כך אומרת הגמ' שהפסוק נדרש "לא תאכלום", להזהיר גדולים שלא יאכילו את הקטנים בשרצים.

ב' מהפסוק שכתוב לגבי איסור אכילת דם "כל נפש מכם לא תאכל דם", וגם פסוק זה לכאורה מיותר שהרי פסוקים אחרים כבר נאמרו באיסור אכילת דם, אלא שבא הפסוק להזהיר גדולים שלא יאכילו את הקטנים דם.

ג' מהפסוק שכתוב לגבי האיסור לכהנים להיטמא למת "אמור אל הכהנים וגו' ואמרת אליהם לנפש

¹ מסכת יבמות דף ק"ד ע"א.

² מ"ב סימן שמ"ג ס"ק ד', ושער הציון ס"ק י"ב.

³ שו"ע הרב סימן שמ"ג סעיף ה'. ומ"ב שם ס"ק ד', ושער

הציון ס"ק ו'.

⁴ מ"ב שם.

⁵ מסכת שבת דף צ' ע"ב.

האיסור בידו אסור אם הוא יאכל אותו בסוף, ולא רק לתת לפיו ממש.

איסור ספייה לקטן הוא רק באיסור דאורייתא או גם באיסור דרבנן?

איסור ספייה לקטן הוא גם בדברים האסורים מדרבנן.⁶

ובאיסור דרבנן, יש לדון האם מה שאסור לספותו לקטן זה מן התורה או רק מדרבנן. שלכאורה יש לטעון, מאחר וכל עצם האיסור הוא רק דרבנן, לא יתכן שאם אני נותנו לקטן אני יעבור באיסור מן התורה. אולם, בכל זאת יש פוסקים שאומרים שזה יהיה אסור מן התורה, מחמת לאו "לפני עור לא תתן מכשול", שהרי סוף סוף גם לעבור על איסור דרבנן זה מכשול.⁷ וא"כ מי שמכשיל את חברו אפילו באיסור דרבנן, הוא עצמו עובר באיסור מן התורה.

ילד קטן חולה וצריך לאכול איזה מאכל אסור לצורך בריאותו, האם מותר לתת לו?

בודאי אין אנו מדברים במצב של פיקוח נפש, אלא רק במצב של חולי רגיל. ויש לחלק בזה בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן. שדבר האסור מדאורייתא אסור לתת לקטן אפילו במצב של חולי, וכגון אם הקטן חולה וצריך לתת לו חמץ בפסח, הדבר אסור.

אבל איסור דרבנן מותר לתת לו במצב של חולי. והטעם, כגון שיש פוסקים⁸ החולקים וסוברים שכל שהאיסור מדרבנן מותר בכל אופן ליתנו לקטן ואין בזה איסור ספייה,⁹ ו אע"פ שלמעשה אין אנו פוסקים כך, אפ"ה במצב של חולי, אפשר

להקל כשיטות אלו [וכ"ז כשאין גוי להאכיל את הקטן על ידו]¹⁰.

הדוגמא למאכל שאסור לאוכלו מדרבנן, הוא כגון מאכל שהתבשל בשבת באיסור, שאע"פ שודאי איסור הבישול הוא מן התורה, אבל האיסור לאכול מאכל זה הוא מדרבנן, ומאכל כזה יהיה מותר להאכיל קטן במצב של חולי אפי' בידיים.

חשוב לציין: כי דין זה של האכלת קטן באיסור דרבנן אינו מצוי בזמנינו, כיון שעל רוב המאכלים יש הכשר וניתן להשיגם בקלות. ומשום כך, לא מצוי להסתמך על ההיתר הזה.

האם מותר לומר לגוי שיתן איסור לקטן?

אסור לומר לגוי ליתן לקטן איסור, ואפילו דבר האסור רק מדרבנן. אולם, כשהקטן חולה מותר להורות לגוי להאכילו אפילו דבר האסור באכילה מן התורה¹¹. [וכ"ז כשאין אפשרות ליתן לו מאכל כשר].

שכחו להדליק את האור בבית לשבת, האם מותר לומר לקטן שידליק?

איסור ספיית איסור לקטן נאמר בכל איסורים שבתורה, ולא רק במאכלות אסורות, וכמו שהתבאר לעיל, ולומר לקטן לעבור על איסור הוא ג"כ כספיית האיסור לקטן ממש¹². ולכן אסור לומר לקטן להדליק את האור¹³, ואפילו קטן ממש שאינו בר הבנה כלל, ואפילו לילד שאינו שלו ג"כ אסור לומר כן.

⁶ שו"ע סימן שמ"ג ס"א.

⁷ הדבר תלוי בנידון האם לאו "לפני עור" וכו' הוא לאו פרטי, או שהוא לאו נספח לכל עבירה אותה הוא מכשיל את חברו.

⁸ הרשב"א והר"ן, הובאו בביאור הלכה סימן שמ"ג ד"ה מד"ס וכן וכו'.

⁹ באופן שזה לצורכו של קטן, ולא לצורכו של גדול.

¹⁰ שו"ע הרב סימן שמ"ג סעיף ו'.

¹¹ שו"ע הרב שם סעיף ח', ומ"ב שם ס"ק ה'.

¹² מ"ב שם.

¹³ שו"ע שם, ומ"ב ס"ק ו'.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il